

Maczelka Noémi

Bartók-Reschofsky: Zongoraiskola

Tisztelt Hallgatóság!

Egy kevésbé ismert zongoraiskolára szeretném a figyelmüket felhívni azáltal, hogy kedvet kapjanak az alaposabb megismerésére, és a tanítás során történő kipróbálására, alkalmazására. Ennek gyakorlati akadálya nincsen, mivel az iskola kapható, a Zeneműkiadó az utóbbi években folyamatosan jelenteteti magyar, angol és német nyelven. A régebbi gyakorlatnak megfelelően sok magyarító szöveget tartalmaz. Az idegen nyelven megjelenő kiadások a külföldiek számára is teljes értékűvé teszik, ám a magyar anyanyelvűek számára is igen hasznosak lehetnek. Segítségükkel kitűnően elsajátítható az adott idegen nyelven a szakmai szókincs, az idegen nyelvű terminológia.

A magyarázatok az iskolát különösen alkalmassá teszik a felnőttképzésben történő felhasználásra, mivel a részletes útmutatások megkönnyítik a felnőttek tudatosabb tanulását. Zenei anyaga az elvontabb gyakorlatok és a kevesebb gyermekdal révén szintén közelebb állhat a felnőttek igényéhez. Ezért feltétlen érdemes kipróbálni a tanár- és tanítóképzés során.

Bartók munkásságát ismerve felmerül a kérdés, hogyan és miért ír vajon Bartók zongoraiskolát? Miért vesz részt egy ilyen jellegű munkában, hisz tevékenysége e nélkül is annyira szerteágazó, hogy a kívülállót állandó csodálatra készíti, vajon hogyan férhetett bele a sok és sokféle munka Bartók napjának 24 órájába?

A Reschofskyval közösen jegyzett zongoraiskola 1913-ban jelent meg a Rózsavölgyi Kiadónál. 1943-ban németül adták ki, majd az utód Zeneműkiadónál 1964-ben a rövidített német, 1967-ben az angol kiadás látott napvilágot.

A társszerző, Reschofsky Sándor (*1887 Temesvár, †1972 Budapest) Szendy Árpád (zongora) és Koessler János (zeneszerzés) növendéke volt a Zeneakadémián.

1913-14 között Bartók visszavonult a koncertélettől. Kezdeti zeneszerzői sikerei nem ismétlődtek, a közönség nagy része nem értette Bartók új hangját. A szakma sem kényeztette el őt.

1911-ben a csodálatos mandarint a Lipótvárosi Kaszinó pályázatán viszszaütítjük, az Új Magyar Zene-egyesület (UMZE) nem működik kellő hatékonysággal, egyáltalán, „ő, mint zeneszerzőt hivatalosan kivégezték” (Bartók leveléből Zágon Géza Vilmosnak 1913. aug. 22.) Így mintegy kitöltve az űrt, ami a szereplések elmaradásával keletkezett, 1912-ben Rózsavölgyivel kötött megállapodást a zongoratananyag átdolgozására a kezdettől a

legmagasabb fokig. A Reschofskyval írt iskola ennek a tevékenységnek a része. A pedagógiai és zenei indíttatáson kívül valószínűleg a megélhetés anyagi okai is szerepet játszhattak az iskola elkészülésében.

A kezdőknek szánt zenemű azonban nem volt előzmények nélküli, hiszen 1908/09-ben keletkezett a **Gyermekeknek** c. sorozat, I-II.füzetében 42 magyar, III-IV.kötetében 43 szlovák gyermek- és népdal felhasználásával. (A szlovák dalokat magyarra Balázs Béla, németre Kodály Emma fordította, Bartók a sorozatot 1945 januárjában átdolgozta.)

Az iskolában - 5 darab kivételével (2 Lemoine, 2 Czerny, 1 átalakított Duvernoy) - Bartók e célra készült darabjai szerepelnek, 3 közülük népdal-feldolgozás. A szerkezet és a technikai alapgyakorlatok, ujjgyakorlatok R.eschofsky munkái, a magyarázatok és a kis gyakorlatok Bartókéi. Ez az első magyar iskola, mely nem vesz át idegenből darabot. Új, hogy fényképeken mutatja be a helyes kéztartást, amit azonban egyáltalán nem abszolutizál. Egy lehetséges, és jónak tartott lehetőségként mutatja be. A technikafejlesztés az ujj- és csukló képzésére szorítkozik. Bartók nagy fontosságot tulajdonított a kifejlesztett csuklónak: „a zongoristának egyenlő jól kifejlesztett csuklóra és ujjakra van szüksége. Egyik a másik nélkül nem ér sokat.” Minden új technikai elemhez néhány szavas magyarázatot fűz, néhány külön kezés, (először a ballal játszott), majd kétkezes előkészítő ujjgyakorlat után következik a tanulmány, mely az új elem begyakorlására szolgál. Minden technikai elemhez egy gyakorlatot készítettek.

Az iskola az egészen kezdők számára íródott, ezért a zenei alapelemek tanításával is foglalkozik. A nálunk jelenleg az előképzőben tanított anyagot összekapcsolja a mozgásérzet kialakításával. Találkozunk hallásgyakorlatokkal: hang-megkülönböztetés, visszaéneklés, és egyéb alapismeretekkel: hangjegyírás, ritmusgyakorlatok, számolás, ütemezés. A zenei nevelésnél minden elemre gondoltak: hallás, ritmusfejlesztés, transzponálás, frazeálás, többszólamúság, dinamika, tempó, lapróljáték.

Sok régi módszertan és iskola áttanulmányozása után – melyek hasonló módon a zenei alapelemek tanításával is foglalkoznak - arra a következtetésre jutottam, hogy a szolfézs és a hangszer különválasztása nem minden esetben jó. Kezdkorán célravezetőbb volna a hallás utáni hangszeritanítással kezdeni, majd párhuzamosan folytatni a hangszeres óra keretén belül a hangszeratanulást és az alapvető zenei elemek elsajátítását.

Tény, hogy a hangszeratanárnak könnyebb dolga van, ha az alapelemeket tudja a diák, de ad 1. sok elemet mégis a hangszeres órán kell megtanítani, mert ott fordul elő először, ad 2. a zongoratanulás esetében az auditív-motorikus-vizuális sorból könnyen kikapcsolódhat a hallás.

Az iskola fejezetei:

1. billentésgyakorlatok fehér és fekete billentyűn

2. legato és non legato
3. csuklógyakorlat
4. kétkezes játék
5. transzponálás írásban oktávval magasabbra, majd eljátszva
6. ejtegetés hangkihagyással
7. staccato: ujjból, ha gyorsabb, csuklóból, ha lassabb a mozgás
8. zenei kifejezés – hangsúlyos és hangsúlytalan részek, dinamika (f-p, cresc. dim.), hangsúly, tempo (lassítás), portamento, szinkópák
9. kettősfogások
10. kétszólamúság egy kézben
11. szextek
12. ujjváltás egy billentyűn ujjból, csuklóból. Néma ujjváltás.
13. skálák, alá-fölétevés, akkordok, felbontások, szextskálák

A billentésgyakorlatoknál azoknak a hangoknak a helyét is jelöli, melyeket az ujjaknak a gyakorlatok játszása közben el kell foglalniuk. Ezt a fajta jelölést már Schwarz Vencel is használja évszám nélkül megjelent zongoraiskolájában, mely egészen 1905-ig, Chován Kálmán zongoraiskolájának kiadásáig igen népszerű volt hazánkban is.

Az iskola vitathatatlan értékei ellenére nem volt népszerű a maga korában, s manapság sem használják. Bírálói hibájául rótták fel, hogy az egyes elemek elsajátítására szolgáló gyakorlatok száma túl kevés. Az én véleményem erről a kérdéstről az, hogy a tanuló vagy olyan ügyes, hogy elegendő számára a megírt etűd-anyag (esetleg saját variánsaival tudja kiegészíteni), vagy nem oly ügyes, s akkor nem is olyan érdeklődő, s oly kevés időt foglalkozik az anyaggal, hogy több gyakorlatot nem is tudna megtanulni.

Végezetül felsoroljuk Bartók zenetanításban alsóbb fokon is használható műveit, a Bartók által sajtó alá rendezett instruktív kiadványokat, valamint a közönség előtt kevésbé ismert átdolgozásait.

Eredeti művek:

Három csikmegeyi népdal (1907)

14 zongoradarab (14 bagatell) (1908)

10 könnyű zongoradarab (Az Este a székelyeknél és a Medvetánc c. tételt meghangszerelve a Magyar képek c. zenekari szvitbe illesztette.) [1908]

Gyermekeknek 4 füzet (1908-09, átdolgozva 1945)

Zongoraiskola (1903)

Kezdők zongoramuzsikája (A zongoraiskola darabjai)[1913]

Zongorázó ifjúság I-II. (Válogatás a Gyermekeknek és a 10 könnyű zongoradarab c. sorozatból)

Szonatina (1915)

Román népi táncok (1915)

Román kolindadallamok I-II. (Román karácsonyi énekek) [1915]

15 magyar parasztdal (1914-19)

9 kis zongoradarab (4 párbeszéd, Menuetto, Dal, Marcia delle bestie, Csörgő-tánc, Preludio-allungharese) [1926]

Három rondo népi dallamokkal (1916, 1927)

Kis szvit (A 44 hegedűduóból 5 darab zongoraátírat.) [1936]

Mikrokozmosz 6 füzet (1926-1939)

Bartók közreadásában megjelent művek:

Az elemi zongorajáték gyakorlati tananyaga (Ujrenddel, előadási jelekkel, jegyzetekkel) szerkeszti: Bartók Béla. (Rózsavölgyi)

1. Reschofsky: Technikai gyakorlatok
2. Bach-Bartók: 13 kis zongoradarab
3. Kovács Sándor: Válogatott könnyű előadási darabok
4. Reschofsky: Válogatott könnyű tanulmányok

Bach: Wohltemperiertes Klavier I-II. kötet nehézségi sorrendbe rendezve, a két 5 szólamú fűga partitűraszerűen.

Beethoven: Skót táncok

Szonáták (elemzésekkel)

6 variáció op. 34. (Rozsnyai)

7 bagatell op. 33. "

15 variáció fűgával op.35. "

11 új bagatell op. 119. "

Polonaise op. 89. C "

Couperin: Válogatott zongoradarabok (1924)

Duvernoy: Piano école du mecanisme op.120.

Köhler, Louis: A kézügyesség iskolája I-II. (1917)

Mendelssohn: Prelidium és fuga E (Rozsnyai)

Scherzo h "

Mozart: Zongoraszonáták

Fantázia C (Rozsnyai)

Scarlatti: Szonáták (1924)

Schubert: Fantázia - szonáta op. 78. (Rozsnyai)

Nagy szonáta op. 143. A "

2 scherzo D Esz "

Schumann: Jugendalbum (válogatás) "

Átdolgozások:

XV.I. és XVIII. sz. olasz cembalo- és orgonamuzsika 1930-ból Carl Fischer, New York kiadásában:

Benedetto Marcello: Sonata B

Michelangelo Rossi:	Toccata No.1. C Toccata No.2.a Tre correnti
Azzolino Bernardino della Ciaia:	Sonata G
Girolamo Frescobaldi:	Toccata G Fuga g
Domenico Zipoli:	Pastorale C

Felhasznált irodalom:

Veszprémi Lili: Zongoraoktatásunk története (Zeneműkiadó, Bp.1976)

Bartha: Zenei lexikon (Zeneműkiadó 1976)

Ujfalussy József: Bartók breviárium (Zeneműkiadó 1974)